

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาในการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร รับรู้ลักษณะของย่าบ และลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบัน แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร รับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาของย่าบและลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิง แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร รับรู้ลักษณะของย่าบไทยในปัจจุบัน และลักษณะที่พึงปรารถนาของย่าบ แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร รับรู้ลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบัน และลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิง แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กมักจะให้ความสำคัญในความแตกต่างระหว่างเพศในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย บุคลิกภาพหรือทางสังคม เนื่องจากเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจากวัยเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่เป็นอย่างมาก จนทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเพศได้ชัดเจน วัยรุ่นจึงอาจนับได้ว่า เป็นวัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาบทบาททางเพศ

แม้ว่า เด็กในวัยนี้จะมีการ เกาะกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น และให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนเป็นอย่างมากจนมักจะแสดงพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางปัญญาที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าวัยเด็กอย่างมาก อีกทั้ง เป็นช่วงที่กำลังแสวงหาเอกลักษณ์ของบุคคล (identity search) จึงมักจะมีการเปรียบเทียบหรือแยกความแตกต่างระหว่างตนกับผู้อื่น หรือระหว่างตนกับตนในอดีต เพื่อที่จะสร้างกฎเกณฑ์หรือแบบแผนของ

พฤติกรรมที่เป็นลักษณะของตนอื่น (Hans, Prawat and Grisson, 1979) ดังนั้นการรับรู้ว่าหญิงและชายโดยทั่วไปมีลักษณะอย่างไร และความคาดหวังว่าชายและหญิงควรมีลักษณะเช่นใด จึงนับว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาบทบาททางเพศของเด็กในวัยนี้ เพราะจะทำให้เกิดแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงคุณลักษณะที่รับรู้ว่าเป็นลักษณะที่เหมาะสมกับเพศของตน

เมื่อพิจารณาสภาพของ เด็กวัยรุ่นโดยทั่วไปในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานคร สิ่งที่จะพบได้เสมอ ๆ คือภาพของ "ทอม" หรือ ทอมบอย เด็กวัยรุ่นหญิงที่ชอบตัดผม แต่งตัว และแสดงกิริยาอาการต่าง ๆ เลียนแบบชาย คงคู่ไปกับ "ดี้" หรือ เลดี้ เด็กหญิงที่ยังคงแต่งตัวและแสดงกิริยาวาจาต่าง ๆ แบบหญิง ทั้งยังจะโต้พบกับ "ตุ๊ด" เด็กวัยรุ่นชายที่ชอบแสดงกิริยาวาจาต่าง ๆ เลียนแบบหญิงอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ

นอกจากนี้เรายังได้ยินเสียง เปรย เสียงบ่นในท่ามองที่ว่า "ผู้หญิงสมัยนี้ทำไม่สิ่งไม่ค่อม มีความเป็นหญิง" หรือ "ผู้ชายสมัยนี้ทำไม่ค่อมจะมีความเป็นผู้ชายเสียเลย" โดยที่ในบางครั้งคำปรารภนี้ไม่เพียงแต่จะหมายถึง เด็กวัยรุ่นที่มีลักษณะการแสดงออกด้วยการ เลียนแบบ เพศตรงข้ามอย่างชัดเจน (เช่น ทอมและตุ๊ด) เท่านั้น แต่ยังหมายถึง เด็กวัยรุ่นรวมทั้งคนหนุ่มสาวโดยทั่ว ๆ ไปในสังคมอีกด้วย ทำให้ดูเหมือนกับว่าชายและหญิงในปัจจุบัน (โดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งโดยมากจะมีการแสดงออกที่ชัดเจนกว่า) นั้น ส่วนใหญ่จะมีคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับเพศของตน และสมควรจะได้รับบริการเปลี่ยนแปลงแก้ไข

อย่างไรก็ตามจาก การทบทวนเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาททางเพศในประเทศไทย (ดังรายละเอียดในหัวข้อ 7.3 งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาททางเพศในประเทศไทย) ผู้วิจัยไม่พบเอกสารหรืองานวิจัยใดที่อธิบายหรือสรุปความแตกต่างระหว่างคุณลักษณะของชาย และคุณลักษณะของหญิงไทยที่ชัดเจนเพียงพอที่จะสามารถนำมาใช้ เป็นเครื่องมือวัดความเป็นชาย ความเป็นหญิง ของเด็กวัยรุ่นหรือของชายและหญิงในปัจจุบันได้ว่า เป็นอย่างไร

แม้ว่าในระยะ 10 ปีมานี้ จะได้มีการพัฒนาและมีการนำแบบวัดบทบาททางเพศมาใช้กันอย่างแพร่หลายในหลาย ๆ วัฒนธรรม อีกทั้งยังมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของบทบาททางเพศกับคุณลักษณะต่าง ๆ ทางจิตวิทยา อย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ยังคงมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางเพศใน

ทางจิตวิทยา (Psychological sex role) น้อยมากในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน การพัฒนาแบบวัฒนธรรมทางเพศขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับการนำมาใช้ในสังคมไทย ซึ่งยังมีแนวทาง ในการอบรมเด็กชายหญิงบางประการที่แตกต่างจากสังคมตะวันตก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า เด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพฯ มหานครในปัจจุบัน ซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ดูเหมือนจะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นกลุ่มที่มี "ทอม" "ดี้" หรือ "ฮู้ด" จำนวนมากกว่าวัยรุ่นกลุ่มอื่น ๆ นั้น มีการรับรู้ลักษณะของชายไทยในปัจจุบัน ลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบัน รวมทั้งลักษณะที่พึงปรารถนาของชาย และลักษณะที่พึงปรารถนาของ หญิงแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร โดยเล็งเห็นว่านอกจากจะทำให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่าง ลักษณะของชายกับลักษณะของหญิงในปัจจุบัน และความแตกต่างระหว่างลักษณะที่พึงปรารถนาของ ชายกับลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิง รวมทั้งความแตกต่างระหว่างลักษณะของชายหรือหญิงใน ปัจจุบันกับลักษณะที่พึงปรารถนาของชายหรือหญิง ตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างซึ่งจะเป็นประโยชน์ ต่อการกำหนดแนวโน้มของพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของชายและหญิงในอนาคต และนำไปสู่การ แลวงหาแนวทางในการส่งเสริม การฝึกอบรมหรือการแก้ไขให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์แล้ว ยังจะสามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการสร้างแบบวัฒนธรรมทางเพศสำหรับเด็กไทยต่อไป อันจะ เป็นกรขยายขอบข่ายการศึกษาบทบาททางเพศในประเทศไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เพศกับการกำหนดความแตกต่างระหว่างมนุษย์

ในบรรดาสัตว์ที่มนุษย์ใช้ เป็นเครื่องแบ่ง แยกความแตกต่างระหว่างกัน เพื่อประโยชน์ ในการทำความเข้าใจ และการกำหนดบทบาทและสิทธิหน้าที่ของสมาชิกในสังคมนั้น เพศอาจนับได้ว่าเป็น สิ่งแรกที่เรารู้ใช้เป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างนี้ ทั้งนี้ที่ทราบกันมา คำถามแรกที่พ่อแม่ ญาติพี่น้อง รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ มักจะถามกันเสมอ ๆ คือ ทารกนั้นเป็นชายหรือหญิง และเรา จะสังเกตได้ว่านับตั้งแต่นั้นมา เด็กชายและเด็กหญิงจะได้รับความคาดหวัง การปฏิบัติ และการอบรม สั่งสอนจากพ่อแม่และสังคมแตกต่างกัน แม้ในเรื่องเล็กน้อยที่สุดเช่น สีของเครื่องแต่งกาย ดังที่นิยม

ใช้สำหรับเด็กชาย และสปีชวูสำหรับเด็กหญิง หรือชนิดของของเล่น เป็นรถถังหรือปืนสำหรับ
เด็กชายและตุ๊กตาสำหรับเด็กหญิง

เราคาดหวังให้เด็กชายพัฒนาความเป็นอิสระ ความเชื่อมั่นในตนเอง และรักการ
ต่อสู้ ต้องการให้เขาเติบโต เป็นผู้นำที่เข้มแข็งในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวและครอบครัว
ในขณะที่คาดหวังให้เด็กหญิงมีความสนใจในความเป็นอยู่ของผู้อื่น รู้จักเอาใจเอาใจ ลูกพี่เลี้ยง
และเชื้อเพลิง (Jarungkul Chudatemiya, 1980 : 26)

ในบางครั้งความคาดหวังต่อชายและหญิงที่ต่างกันนี้ จะสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจน
ในการตั้งชื่อ เราจะทราบได้ทันทีว่าชื่อบางชื่อควร เป็นชื่อของชายหรือหญิง เพราะเรามีความเคยชินว่า
ชื่อบางชื่อควร เป็นชื่อสำหรับชาย และบางชื่อเป็นชื่อที่เหมาะสมกับหญิงมากกว่าชาย โดยที่ชื่อสำหรับ
ชายและชื่อสำหรับหญิงนี้ ส่วนใหญ่จะมีความหมายถึงลักษณะที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

เมื่อสังคมมีความคาดหวังต่อเด็กชายและเด็กหญิงต่างกันก็มักจะมีความหวังในการปฏิบัติ
และการฝึกอบรมต่างกันด้วย ดังที่เราจะพบได้เสมอ ๆ ในงานวิจัยว่า พ่อแม่จะมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติ
ต่อลูกชายหญิงต่างกัน เช่น พ่อจะเข้มงวดต่อลูกชายมากกว่าลูกสาว แม่จะต้องการให้ลูกสาวสะอาด
เรียบร้อยและเชื้อเพลิงมากกว่าลูกชาย และเด็กชายมักจะได้รับการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว
มากกว่าเด็กหญิง (Baumrind and Black, 1967; Sears, Maccoby and Levin, 1957
cited by Schneider, 1976 : 214) ในวัฒนธรรมหลาย ๆ วัฒนธรรมเด็กชายจะได้รับการ
อบรมให้มุ่งมั่นในความสำเร็จของงาน และเชื่อมั่นในตนเอง ส่วนเด็กหญิงจะได้รับการฝึกหัดเรื่อง
ความรับผิดชอบ การเชื้อเพลิง และการเอาใจใส่ดูแลผู้อื่น (Barry, Bacon and Child, 1957 :
332) งานวิจัยของ Block (1973 : 517) ซึ่งศึกษาถึงแนวการอบรมและการปฏิบัติของพ่อแม่
ต่อลูกชาย-หญิงโดยเปรียบเทียบกับผลงานวิจัยอื่น ๆ อีกหลายฉบับ (เช่น Miller and Swanson
1958, Brun-Galbrandsen, 1958) ก็พบว่าพ่อแม่ของเด็กชายจะมีแนวทางในการอบรม
เลี้ยงดูแตกต่างจากพ่อแม่ของเด็กหญิง ซึ่งแนวทางที่พ่อแม่ใช้ในการอบรมสำหรับเด็กชายใน
หลาย ๆ ระดับอายุ จะเน้นที่การประสบความสำเร็จในงาน การแข่งขัน การควบคุมอารมณ์ การ
ควบคุมความรู้สึก และการเคารพในกฎระเบียบ แต่จะสนับสนุนให้เด็กหญิงพัฒนาความสัมพันธ์ที่
สนิทสนมกับผู้อื่น กล่าวถึงปัญหาของตน สามารถแสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผย และสนใจใน

ความเป็นอยู่ของผู้อื่น นอกจากนี้พ่อแม่ยังจะมีความสัมพันธ์กับลูกชายในลักษณะของการใช้อำนาจ และการควบคุม แต่จะมีความสัมพันธ์กับลูกสาวในลักษณะของการปกป้อง และการลี้ภัย

เมื่อเด็กบ่ง เติบโตขึ้นความแตกต่างในการปฏิบัติกรอบรมและความคาดหวังในด้านต่าง ๆ ของพ่อแม่และสังคมต่อเด็กชายหญิงก็จะยิ่งมีมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งความแตกต่างนี้จะครอบคลุมถึงการศึกษ อาชีพ สถานภาพในสังคม สถานภาพในครอบครัว พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงบางอย่าง ความสามารถเฉพาะในด้านต่าง ๆ รวมทั้งความสนใจ ลักษณะทางบุคลิกภาพ และลักษณะทางอารมณ์ด้วย เพื่อเด็กชายและเด็กหญิงจะได้เติบโตขึ้นเป็นชายและหญิงที่มีบทบาท มีคุณลักษณะหรือมีแบบแผนพฤติกรรมตามแบบที่สังคมกำหนดให้เป็น โดยที่อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีสังคมใดในโลกที่ไม่มีความแตกต่างระหว่างชายและหญิง โดยเฉพาะในงานและบทบาทที่กำหนดไว้สำหรับชายและหญิง (Mead, 1962 อ้างใน สภาสตรีแห่งชาติ, 2519 : 201)

ด้วยเหตุที่เพศเป็นตัวแปรเบื้องต้นในการกำหนดความคาดหวัง ภูมิกษณ์ หรือมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติตนที่ต่างกันสำหรับชายและหญิง ทำให้เราเรียกสิ่งที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการแยกความแตกต่างระหว่างชายกับหญิงตามความคาดหวังของสังคมว่าบทบาททางเพศ (sex-role) ซึ่งความคาดหวังที่แตกต่างกันสำหรับชายและหญิงที่เรียกกันว่าบทบาททางเพศนี้ มิได้หมายถึง เรียงบทบาท อันได้แก่พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงที่ถูกกำหนดไว้สำหรับชายและหญิงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงคุณลักษณะทางบุคลิกภาพที่สามารถใช้แยกความแตกต่างระหว่างเพศอีกด้วย (Angrist, 1969 cited by Spence and Helmreich, 1978 : 14)

การศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางเพศ หรือความแตกต่างระหว่างชายและหญิงในด้านต่าง ๆ เช่น ความแตกต่างในบทบาท สถานภาพ หรือคุณลักษณะทางบุคลิกภาพนั้น เป็นที่สนใจศึกษากันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในสาขาวิชามานุษยวิทยา สังคมวิทยา และจิตวิทยา โดยที่นักมานุษยวิทยามองความแตกต่างระหว่างเพศว่า เป็นพื้นฐานของความคาดหวัง (normative expectation) ซึ่งสมาชิกในสังคมถือว่าเป็น "ทิศทาง" ที่ชายและหญิงควรประพฤติตาม ทำให้เกิดการกำหนดงานที่แตกต่างกันสำหรับชายและหญิง ในขณะที่นักสังคมวิทยาจะเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ของกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (socialization) กับการเรียนรู้ที่จะมีบทบาท

ตามเพศของตนในสังคมที่มีโครงสร้างต่างกัน ส่วนการศึกษาบทบาททางเพศในทางจิตวิทยานั้น มีได้มุ่งที่จะศึกษาในความแตกต่างของบทบาทระหว่างชายและหญิงโดยตรง แต่เป็นการเน้นความสนใจในการศึกษาถึงความแตกต่างในคุณลักษณะ (characteristic) ของชายและหญิง ซึ่งสะท้อนถึงความแตกต่างในบทบาทอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเพศที่ทำให้ชายและหญิงได้รับความคาดหวังให้มีลักษณะทางอารมณ์ พฤติกรรม ลักษณะบุคลิกภาพ (personality traits) ความสามารถ และความสนใจที่แตกต่างกัน โดยเรียกความแตกต่างระหว่างชายและหญิงในคุณลักษณะเหล่านั้นว่า บทบาททางเพศ (sex role) เอกลักษณ์ทางเพศ (sex role identity) หรือภาพในความคิดเกี่ยวกับบทบาททางเพศ (sex role stereotype) และใช้มโนทัศน์ของความชาย (masculinity) ความเป็นหญิง (femininity) ในการอธิบายแบบแผนของพฤติกรรม และทัศนคติต่อบทบาททางเพศของแต่ละบุคคล (Spence and Helmreich 1978 : 10, 13)

2. การเรียนรู้อัตนภาพทางเพศ

ในปัจจุบันได้มีการศึกษาวิจัยกันอย่างมากมายถึงสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้ชายและหญิงส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะมีแบบแผนพฤติกรรมต่างกัน ตามมาตรฐานของบทบาทของชายและหญิงในสังคม และสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีต่าง ๆ มากมาย ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ใช้ในการอธิบายถึงพัฒนาการของบทบาททางเพศอาจแบ่งได้เป็น 3 ทฤษฎีหลักคือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (ธีระพร อวรรณโณ, 2525) ดังจะอธิบายแต่ละทฤษฎีโดยสังเขปดังนี้

2.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

การอธิบายพัฒนาการของบทบาททางเพศตามแนวทฤษฎีจิตวิเคราะห์จะเน้นความสำคัญของกระบวนการที่ตนตามอย่าง (identification) พ่อแม่เพศเดียวกับตน โดยอธิบายว่า การที่เด็กถอดแบบพ่อแม่อันมีผลสาเหตุร่วมกันจากความรักและความกลัว คือโดยปกติเด็กชายจะรักและต้องการแม่มาก ในขณะที่เดียวกันเขาก็รู้ว่าพ่อก็รักและต้องการแม่มากด้วยเช่นกัน ทำให้เกิดความอิจฉาพ่อ และเกิดความวิตกกังวลว่าพ่อจะไม่พอใจและทำโทษด้วยการตีต่อวิหะเพศของตน

เด็กชายจะตระหนักว่า เขาไม่สามารถที่จะเอาชนะพ่อได้ จึงเก็บกตความปรารถนาในตัวเองไว้ แล้วหันมาลอกเลียนหรือถอดแบบให้เหมือนพ่อให้มากที่สุดเท่าที่เขาจะทำได้ เพื่อให้พ่อรักและในขณะที่เดียวกันก็จะทำให้เขามีคุณสมบัติของพ่อที่ทำให้แม่พอใจ ส่วนเด็กหญิงจะเข้าใจว่าแม่ทำให้ตนเกิดมาไม่สมบูรณ์เพราะทำให้ตนไม่มีอวัยวะเพศเหมือนเด็กชาย เด็กหญิงจึงคลายความรักที่มีต่อแม่ลงแล้วหันมารักพ่อแทน และความรักที่มีต่อพ่อก็ทำให้เด็กหญิงพยายามที่จะพัฒนาคุณลักษณะของความเป็นผู้หญิง เพื่อให้พ่อพอใจด้วยการถอดแบบแม่ซึ่งเป็นคนใกล้ชิดและเป็นที่ยอมรับของพ่อมากที่สุด (Sears, Rau and Alpert, 1965 cited by Bem, 1981 : 354, Freedman, Sears and Carlsmith, 1981 : 496)

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive developmental theory)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ Kohlberg (1966) เสนอขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางปัญญาของ Piaget ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงเน้นความสำคัญของการเรียนรู้ว่าเป็นลำดับขั้นตามความสามารถทางปัญญา อันเป็นผลจากพัฒนาการทางร่างกาย ซึ่งผูกพันกับอายุของบุคคล

สิ่งแรกที่เด็กจะเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาททางเพศตามการอธิบายของทฤษฎีนี้จะได้แก่ สำนึกแห่งเพศ (sexual or gender identity) ซึ่งได้แก่การที่เด็กสามารถบอกได้ว่าตนเป็นชายหรือหญิง แต่เป็นความสามารถที่มากจากการบอกเล่าของผู้อื่นว่าเขาเป็นชายหรือหญิง และจะสามารถบอกถึงเพศของผู้อื่นได้โดยอาศัยความแตกต่างของขนาดของร่างกาย ทรงผม เสื้อผ้า หรือลักษณะพฤติกรรมมากกว่า เป็นการตัดสินจากความแตกต่างทางร่างกายโดยอวัยวะเพศโดยตรง

เมื่ออายุมากขึ้น เด็กก็จะเรียนรู้ว่าเพศของบุคคลเป็นสิ่งที่คงที่ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา หรือการแต่งกาย ฯลฯ เขาจะเรียนรู้ถึงความคาดหวังต่อพฤติกรรมของชายและหญิง จากการสังเกตการกระทำหรือบทบาทของชายและหญิงในสิ่งแวดล้อมรอบตัว เขาจะแสดงพฤติกรรมแบบชายหรือหญิงด้วยเหตุผลว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมกับเขา เพราะเขาเป็นชายควรทำตัวแบบชาย หรือเพราะเป็นหญิงก็ควรทำตัวแบบหญิง

เมื่อเด็กยิ่งเติบโตขึ้น มีกระบวนการทางปัญญาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก็จะสร้างกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความเป็นชายหรือความเป็นหญิงของตนเองขึ้น โดยตระหนักถึง ความยืดหยุ่น ความไม่เป็นสากล

และความสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในลักษณะต่าง ๆ ของชายและหญิง แล้วทำตามกฎเกณฑ์เหล่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องได้รับการเสริมแรงใด ๆ จากผู้อื่น แต่ทำเพราะเขาต้องการกระทำเช่นนั้น (Kaplan and Sedney, 1981 : 188-191, Huston, 1981 : 379-398, Freedman, et al., 1981 : 497)

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นทฤษฎีที่อธิบายการเรียนรู้บทบาททางเพศว่าเป็นการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแบบเกี่ยวกับการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมอื่น ๆ โดยเน้นความสำคัญของการเรียนรู้ลงแบบคือ

1) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ด้วยเงื่อนไขของผลกรรม (operant conditioning)

2) การเรียนรู้จากการสังเกต (observational learning)

ปัจจุบันการอธิบายการเรียนรู้บทบาททางเพศหรือพฤติกรรมทางสังคมอื่น ๆ ในแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนี้ นิยมอธิบายด้วยทฤษฎีของ Bandura (1977) ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการทางปัญญาในการเรียนรู้ด้วย โดยอธิบายว่า เมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไม่ว่าจะ เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเขาโดยตรง หรือเป็นประสบการณ์จากการสังเกตหรือจากคำบอกเล่าของผู้อื่นก็ตาม สิ่งที่เขาเรียนรู้ก็คือ "ความสัมพันธ์" ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ หรือระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรม ซึ่งสิ่งที่เขาเรียนรู้นี้จะก่อให้เกิด "ความคาดหวัง" (expectation) ในเหตุการณ์ที่จะตามมาหลังเหตุการณ์หนึ่ง ๆ หรือเกิดความคาดหวังในผลกรรมจากพฤติกรรมในตัวเอง เกี่ยวกับในอนาคต และนำไปสู่การตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมหนึ่ง ๆ เพื่อให้เกิดผลตามที่ตนต้องการ และการตัดสินใจนั้นนอกจากจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อและความคาดหวังในผลที่จะเกิดขึ้นแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความคาดหวังในความสามารถของตน และระดับของการลงใจอีกด้วย (Huston, 1981 : 396-397; ยัยพร วิชชาวุธ, ธีระพร จุวรรณโณ และพรรณทิพย์ ศิริวรรณบุคย์, 2527 : 30-33)

ในการเรียนรู้บทบาททางเพศนั้น เด็กก็จะเรียนรู้ได้ทั้งจากประสบการณ์ตรง ด้วยเงื่อนไขของการเสริมแรงและการลงโทษ และจากการสังเกตแล้วทำตามแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติตนของชายและหญิงในสังคม หรืออาจจะเรียนรู้จากกระบวนการทั้ง 2 อย่างควบคู่

กันไปก็ได้ จากการได้รับการยกย่องชมเชยหรือได้รับรางวัลเป็นการ เสริมแรงการกระทำของเขา เมื่อเขามีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเพศของตนตามที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมา หรือเมื่อทำตามแบบอย่างของผู้ใหญ่เพศเดียวกับตน และในทางตรงกันข้าม หากทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับเพศของตน แล้วถูกตำหนิติเตียน ถูกลงโทษ หรือถูกล้อเลียนให้ต้องอับอาย ซึ่งการ เสริมแรงและการลงโทษนี้ มิได้มาจากพ่อแม่เท่านั้น หากมาจากญาติพี่น้อง ครู รวมทั้งเพื่อน และบุคคลทั่วไปในสังคมด้วย

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดบทบาททางเพศ

การอธิบายถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดบทบาทของชายและหญิงนั้น เป็นเรื่องที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ เพราะมีข้อสันนิษฐานและหลักฐานประกอบความคิด เห็นที่แตกต่างกันอยู่หลายประเด็นด้วยกัน อย่างไรก็ตามอาจสรุปได้เป็น 2 ปัจจัยกว้าง ๆ คือ ปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

3.1 ปัจจัยทางชีวภาพ

เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างชายกับหญิง โดยทั่วไป เราจะพบว่ามีความแตกต่างบางอย่างที่เห็นได้ชัดเจนว่า เป็นความแตกต่างทางชีวภาพ (biological) หรือทางสรีระ (Physical) โดยตรง เช่น การที่หญิงมีประจำเดือน มีการตั้งครรภ์ และมีน้ำนมสำหรับเลี้ยงลูก หรือการที่ชายโดยทั่วไปมีโครงสร้างของร่างกายแข็งแรงกว่าหญิง เป็นต้น และด้วยความแตกต่างพื้นฐานทางธรรมชาตินี้เองที่ทำให้เกิดการจัดสรร แห่งบทบาทความรับผิดชอบที่สัมพันธ์และยอมรับกันว่า เหมาะสมกับสรีระของแต่ละเพศ เช่นชายควรรับผิดชอบในการทำกิจการบ้าน การล่าสัตว์ การทำอาหาร และกิจกรรมนอกบ้านอื่น ๆ เพราะชายแข็งแรงและคล่องตัวกว่าหญิง และเนื่องจากหญิงต้องมีการตั้งครรภ์และเลี้ยงลูก ทำให้ไม่สะดวก ในการออกไปทำกิจกรรมต่าง ๆ นอกบ้าน ดังนั้นหญิงจึงเหมาะสมที่จะรับหน้าที่ดูแลบ้าน เตรียมอาหาร และอบรมเลี้ยงดูบุตรอยู่ภายในบ้าน (ภัสสร ธิมานนท์, 2527 : 3)

ความแตกต่างบางอย่างระหว่างชายและหญิง เช่น การที่เด็กหญิงมักจะมี ความสามารถทางภาษามากกว่า เด็กชาย และมีกะมีแนวโน้มที่จะเป็นเช่นนี้จนโตเป็นผู้ใหญ่ หรือการที่ชายโดยทั่วไปจะมีความสามารถในการใช้เหตุผล แข็งแรงกล้า สดวกมากกว่าหญิง และการที่ชายจะ แสดงความก้าวร้าวทางร่างกายมากกว่าหญิงในทุก ๆ รัช ทุก ๆ สถานการณ์ (Freedman et al. 1981 : 503-504) ฯลฯ เป็นความแตกต่างที่สามารถพบได้เสมอ ๆ ในหลาย ๆ วัฒนธรรม

ทำให้เชื่อกันว่าความแตกต่างเหล่านี้ น่าจะเป็นความแตกต่างจากสภาพทางชีวภาพของชายและหญิง เช่น เป็นผลจากฮอร์โมนเพศ หรือเป็นคุณสมบัติที่เชื่อมโยงกับโครโมโซมเพศ

ในการทดลอง เพื่อทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยทางชีวภาพ ต่อความแตกต่างในคุณลักษณะของชายและหญิงนั้น เราพบว่า ในบางครั้งผลการทดลองก็ดูเหมือนจะสนับสนุนสมมติฐานเหล่านี้บางอย่าง ค่อนข้างชัดเจน เช่น เมื่อทดลองฉีดฮอร์โมนเพศผู้ให้ลิงตัวเมียที่กำลังตั้งท้องอยู่ แล้วพบว่า ลูกลิงตัวเมียที่เกิดมา มีวัยวุฒิ เพศของตัวผู้ตัวบ และพฤติกรรมแบบลิงตัวผู้มากกว่าพฤติกรรมแบบลิงตัวเมีย อีกทั้งข้อมูลนี้ยังสอดคล้องกับข้อมูลจากการศึกษาผลของความผิดปกติของฮอร์โมนเพศโดยธรรมชาติในมนุษย์ด้วย คือพบว่า เด็กหญิงที่มีฮอร์โมนแอนโดรเจน (ฮอร์โมนเพศชาย) มากกว่าปกติตั้งแต่อยู่ในครรภ์ก็มักจะมีพฤติกรรมแบบเด็กชาย เช่น ชอบกีฬา กลางแจ้ง และชอบการต่อสู้มากกว่าพี่น้องผู้หญิงของเธอ แม้ว่าจะไม่มีลักษณะทางร่างกายแตกต่างกันเลยก็ตาม แต่ถึงกระนั้นเราก็ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าพฤติกรรมก้าวร้าว นั้นเป็นผลจากฮอร์โมนชายตามสมมติฐาน เนื่องจากพบว่า เด็กหญิงที่มีพฤติกรรมแบบเด็กชายส่วนใหญ่ไม่ได้มีระดับฮอร์โมนเพศผิดปกติแต่อย่างใด (Rubin and McNeil 1981: 529)

แม้ว่าจะยังมีการพยายามทดลอง เพื่อทดสอบความจริงเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยทางชีวภาพต่อคุณลักษณะของชายและหญิงอย่างต่อเนื่อง เสมอมา แต่ส่วนใหญ่ยังไม่มียุทธูปที่ชัดเจน (Spence and Helmreich, 1978 : 5) ทำให้การอธิบายถึงสาเหตุของพฤติกรรม และคุณลักษณะที่ต่างกันของชายและหญิงมีแนวโน้มที่จะ เน้นความสำคัญของปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมมากกว่าปัจจัยทางชีวภาพ เพราะมีข้อมูลสนับสนุนมากกว่า และสามารถที่จะอธิบายได้ชัดเจนกว่า

3.2 ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

แม้ว่าความแตกต่างระหว่างชายและหญิงโดยธรรมชาติ คือความแตกต่างทางร่างกายนั้นจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบ รวมไปถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ที่เชื่อกันว่าเป็นคุณลักษณะที่เหมาะสมกับแต่ละเพศ แต่เราพบว่า โครงสร้างทางสังคมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดบทบาท บุคลิกภาพ และแบบแผนของพฤติกรรมของชายและหญิงด้วยเช่นกัน ซึ่งข้อมูลจาก การสังเกตุบุคลิกภาพของชายและหญิงในแต่ละสังคม แสดงให้เห็นอย่าง

ชัดเจนว่า การที่ชายและหญิงจะมีคุณลักษณะหรือบทบาทอย่างไรนั้น มีความสัมพันธ์อย่างมากกับการ
 อบรมเลี้ยงดู และความเข้มงวดในการ สัมผัสสุนทรียภาพแสดงบทบาทของชายและหญิงในสังคมนั้น ๆ
 นอกจากนี้ยังพบว่ามีความสัมพันธ์กับสภาพทางการเมือง และความกดดันทาง เศรษฐกิจอีกด้วย
 (Spence and Helmreich, 1978 : 5) ดังที่เราจะพบว่าในประเทศที่มีลัทธิสังคมนิยม
 เช่นประเทศสวีเดนและเดนมาร์ก ชายและหญิงจะมีความแตกต่างกันในลักษณะบุคลิกภาพที่ถือกันว่า
 เป็นลักษณะของความเป็นชาย (masculinity) หรือลักษณะของความเป็นหญิง (femininity)
 ในที่คั่นของสังคมทั่วไปน้อยกว่าความแตกต่างระหว่างชายและหญิงในประเทศอื่น ๆ (Block,
 1973)

ตัวอย่างที่แสดงถึงอิทธิพลของ สังคมและวัฒนธรรมต่อบุคลิกลักษณะของชาย
 และหญิงได้อย่างชัดเจนมากตัวอย่างหนึ่ง ได้แก่งานวิจัยของ Mead (1935 cited by Raven
 and Rubin, 1976 : 122-123, Spence and Helmreich, 1978 : 5) ซึ่งได้ศึกษาลักษณะ
 ทางอารมณ์ของชายและหญิงในชาวนิวกีนิ 3 เผ่า พบว่าในเผ่าที่มีความสงบสุขคือเผ่าอาราเพล
 (Arapesh) ชายและหญิงมีความแตกต่างกันน้อยมากคือ ทั้งชายและหญิงจะมีความอ่อนโยน
 และมีความสนใจต่อความต้องการของผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะของหญิงในสังคมตะวันตก ส่วนในเผ่า
 มันทูกุมอร์ (Mundugumor) ซึ่งเป็นเผ่าที่ชอบทำศึกสงคราม พบว่าทั้งชายและหญิงจะมีลักษณะที่
 สังคมทั่วไปคาดหวังให้เป็นลักษณะของชาย คือมีลักษณะดุร้าย ก้าวร้าว และในเผ่าแซมบูลิ
 (Tchambuli) ชายและหญิงจะได้รับความคาดหวังให้มีลักษณะและบทบาทที่ต่างกัน แต่เป็น
 บทบาทที่สลับกันกับบทบาทของชายและหญิงในที่คั่นของสังคมอื่น ๆ คือหญิงจะเป็นฝ่ายบงการ จัดการ
 และเป็นผู้ริเริ่มความสัมพันธ์ทางเพศ ในขณะที่ชายแสดงอารมณ์มากกว่า อ่อนโยนกว่า หมกหมุ่น
 ในไสยศาสตร์ และรักสวยรักงามมากกว่า แต่มีความเป็นอิสระและรับผิดชอบน้อยกว่าหญิง แสดง
 ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความแตกต่างในคุณลักษณะของชายและหญิงในชาวนิวกีนิทั้งสามเผ่า ซึ่ง
 เป็นชุมชนที่สันโดษและห่างไกลจากชุมชนอื่น ๆ นี้ เป็นผลจากความแตกต่างทางสังคม ทำให้ทั้งชาย
 และหญิงในเผ่าอาราเพลมีลักษณะแบบหญิง ทั้งชายและหญิงในเผ่ามันทูกุมอร์มีลักษณะแบบชาย และ
 ทำให้ชายและหญิงในเผ่าแซมบูลิมีลักษณะแบบชายและหญิงสลับกันกับลักษณะของชายและ หญิงในที่คั่น
 ของสังคมตะวันตกได้

4. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและคุณลักษณะของชายและหญิง

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดบทบาททางเพศแล้วจะเห็นได้ว่า บทบาทและคุณลักษณะของชายและหญิงนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมาก นั่นคือในขณะที่ความแตกต่างระหว่างชายกับหญิงอันเนื่องมาจากพื้นฐานทางชีวภาพ รวมทั้งความเชื่อหรือการรับรู้ในลักษณะที่แตกต่างกันของชายและหญิงในสังคม มีผลต่อการกำหนดบทบาทความรับผิดชอบ หรืองานที่เฉพาะเจาะจงบางอย่างสำหรับชายและหญิงนั้น เราจะพบว่าในขณะที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหรือความรับผิดชอบในงานที่ต่างกันระหว่างชายและหญิงก็มีส่วนในการกำหนดหรือก่อให้เกิดความคาดหวังในความล้มเหลว ทัศนคติ และคุณลักษณะของชายและหญิงด้วยเช่นกัน ทำให้ชายและหญิงต้องพัฒนาให้เกิดคุณลักษณะนั้น ๆ ตามความคาดหวังของสังคม หรือตามความจำเป็นแก่บทบาทของตน (Ellis and Bentler, 1973 : 28) เช่นการที่หญิงมีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องเลี้ยงดูบุตร และดูแลสมาชิกในครอบครัว ทำให้หญิงได้รับความคาดหวังให้มี และเกิดการพัฒนาลักษณะอ่อนโยน สันใจในความเป็นอยู่ของผู้อื่น รวมทั้งการแสดงออกที่ค่าเป็นต่อการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และทำให้ชายต้องพัฒนาความล้ำมารถเฉพาะบางอย่าง หรือคุณลักษณะที่ค่าเป็นหรือเอื้ออำนวยต่อความรับผิดชอบในการหาเลี้ยงครอบครัวของตน เช่นความเชื่อมั่นในตนเอง ความเข้มแข็ง และความรับผิดชอบเป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าชายหรือหญิงที่ต้องมีความรับผิดชอบ หรือรับบทบาทแตกต่างจากชายและหญิง โดยทั่วไปก็มักจะมีคุณลักษณะที่แตกต่างจากชายและหญิงส่วนใหญ่ด้วย ดังที่มีการวิจัยพบว่า เด็กชายที่ต้องทำงานบ้านและเลี้ยงเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานของเด็กหญิง แทนที่จะรับผิดชอบในงานหนักที่ต้องไปก้าส่ง เช่นเดียวกับเด็กช่วยคนอื่น ๆ จะมีลักษณะคล้ายกับเด็กหญิง คือมีความก้าวร้าวน้อยกว่า ชอบใช้ยานานน้อยกว่า แต่จะฟังทักผู้อื่นมากกว่า เด็กชายทั่วไป (Ember, 1973 citey by Rubin and McNeil 1981 : 531) เป็นต้น

5. มโนทัศน์เกี่ยวกับลักษณะของชายและหญิงกับการศึกษาบทบาททางเพศในทาง

จิตวิทยา

การอธิบายความแตกต่างในคุณลักษณะของชายและคุณลักษณะของหญิงว่าเป็นผลจากความแตกต่างในบทบาท หรือการแบ่งงานกันทำ (division of labor) นี้ ได้มีส่วนสำคัญในการกำหนดมโนทัศน์ที่ใช้ในการอธิบายความเป็นชายและความเป็นหญิง ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมาก

ต่อการศึกษา บทบาททางเพศทางจิตวิทยาในปัจจุบัน และมโนทัศน์ที่เป็นที่แพร่หลายและนิยมใช้กันมากที่สุด ได้แก่ มโนทัศน์ของ Parson and Bales (1955) และของ Bakan (1966) (Kaplan and Sedney, 1980 : 6-7, Spence and Helmreich 1978 : 16)

มโนทัศน์ที่ Parson and Bales (1955) ใช้ในการอธิบายลักษณะของความ เป็นชายและลักษณะของความ เป็นหญิง ได้แก่ มโนทัศน์ของลักษณะพฤติกรรมสองแบบคือ พฤติกรรม เครื่องมือ (instrumental behavior) และพฤติกรรมการแสดงออก (expressive behavior)

พฤติกรรมเครื่องมือ (instrumental) ซึ่งหมายถึงลักษณะของความ เป็นชาย ได้แก่ ลักษณะของการกระทำที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย เช่นความเชื่อมั่นในตนเอง การ กล้าแสดงออก เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมการแสดงออก (expressive) ซึ่งหมายถึงลักษณะของความ เป็นหญิง เป็นลักษณะของการกระทำเพื่อล้นรับสุนทรหรือเป็นผลดีต่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่นการ เอาใจ ใส่ดูแลผู้อื่น และการตอบสนองทางอารมณ์

Bakan (1966) ได้ใช้มโนทัศน์ของความสัมพันธ์พื้นฐานสองแบบคือ เอเจนซี (agency) และคอมมิวนิเอน (communio) ในการอธิบายลักษณะของความ เป็นชาย และ ลักษณะของความ เป็นหญิงตามลำดับ

เอเจนซี ได้แก่ลักษณะของการกระทำที่มีจุดเริ่มต้นจากตนเอง หรือการกระทำที่ มีตนเองเป็นหลัก และแสดงออกในลักษณะของการป้องกันตนเอง (self-protection) การยืนหยัดเพื่อสิทธิของตนเอง หรือการกล้าแสดงออก (self assertion) การขยายตนเอง (self expansion) ความเป็นอิสระ และการมีอำนาจบงการหรือมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ส่วน คอมมิวนิเอน ได้แก่ลักษณะการกระทำที่มีสาเหตุจากความสัมพันธ์กับผู้อื่น การกระทำที่มุ่ง ความสนใจ ในความสัมพันธ์กับผู้อื่น และแสดงออกในลักษณะของการยอมรับผู้อื่น การเป็นมิตร และการช่วยเหลือ ผู้อื่น เป็นต้น

นอกจากแนวการอธิบายความแตกต่างระหว่างชายและหญิงทั้งสองแบบนี้แล้ว ยังมี มโนทัศน์ที่ใช้อธิบายถึง ลักษณะหรือแบบแผนพฤติกรรมของชายและหญิงแบบอื่น ๆ อีกหลายแบบ เช่น มุ่งภายนอกกับมุ่งภายใน (outer vs inner) ของ Erikson (1960) หรือยึดตนเอง

กับอัตตนิยม (autocentric vs allocentric) ของ Guttman (1965) เป็นต้น ซึ่งแม้ว่าจะมีการใช้ค่าที่แสดงถึงลักษณะของชายและหญิงที่แตกต่างกันไป แต่ทฤษฎีบทที่ต่างกัน เน้นที่การกระทำเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย หรือการกระทำที่ผลิตเริ่มต้นจากตนเอง เช่นการเป็นหัวหน้าของตัวเอง การมีอิสระ การกล้าแสดงออก ฯลฯ สำหรับลักษณะของชาย และเน้นที่การกระทำที่มุ่งความสนใจในความสัมพันธ์กับผู้อื่น สำหรับลักษณะของหญิง

เมื่อนำมโนทัศน์ที่ใช้ในการอธิบายคุณลักษณะของชายและหญิงเหล่านี้มาเปรียบเทียบกับภาพในความคิดเกี่ยวกับบทบาททางเพศ (sex role stereotype) ตามการรับรู้ของกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม ซึ่งได้จากการให้กลุ่มตัวอย่างประเมินลักษณะของชายและลักษณะของหญิงในสังคมของเขา โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่เป็นการประเมินจากลักษณะของคนส่วนใหญ่โดยทั่วไปก็พบว่า คนส่วนใหญ่ในกลุ่มมักจะมีการรับรู้ที่ค่อนข้างสอดคล้องกันว่าชายและหญิงมีคุณลักษณะบางประการที่แตกต่างกัน และคุณลักษณะที่รับรู้ว่าเป็นคุณลักษณะของชายหรือคุณลักษณะของหญิงโดยทั่วไปนั้นก็คือคุณลักษณะของชายและคุณลักษณะของหญิงตามการอธิบายของแต่ละมโนทัศน์นั่นเอง (Carlson, 1971; Block, 1973)

นอกจากนี้ เมื่อนำภาพในความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของชายและหญิงตามการรับรู้ของคนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับมโนทัศน์ของความเป็นชาย ความเป็นหญิง (นิยมใช้มโนทัศน์ เอเจนซี-คอมมิวเนี่ยน และพฤติกรรมเครื่องมือ-พฤติกรรมกรแสดงออก) มาสร้างเป็นแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างชายและหญิงประเมินตนเองว่าตนมีลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้เพียงไรหรือให้ประเมินว่าแต่ละลักษณะ เป็นที่พึงปรารถนาสำหรับชาย หรือเป็นที่พึงปรารถนาสำหรับหญิง เพียงไรก็พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะประเมินตนเองและประเมินลักษณะของชายและลักษณะของหญิงในอุดมคติในลักษณะที่สอดคล้องกับลักษณะที่รับรู้ว่าเป็นลักษณะของชายหรือลักษณะของหญิงของคนทั่วไปด้วย (Bem, 1974; Spence, Helmreich and Stapp, 1975) และยังพบว่าคุณลักษณะของชายและหญิงตามมโนทัศน์ของความเป็นชายความเป็นหญิงนี้ สามารถใช้ในการแยกความแตกต่างระหว่างเพศได้ในหลาย ๆ วัฒนธรรม แม้จะไม่ใช่หลักการก็ตาม แต่ก็ยังเป็นลักษณะของชายและหญิงที่ปรากฏในสังคมส่วนใหญ่ในปัจจุบัน (Spence and Helmreich, 1978)

การที่มโนทัศน์เกี่ยวกับลักษณะของชายและลักษณะของหญิง โดยเฉพาะมโนทัศน์ของ Bakan และ Parson and Bales สามารถอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างชายกับหญิงได้ ทั้งในระดับการรับรู้ ความคาดหวัง และการประเมินตนเอง ในวัฒนธรรมหลาย วัฒนธรรมนี้เอง ทำให้มีการนำเอามโนทัศน์นี้มาใช้ในการอธิบาย หรือการแยกความแตกต่างระหว่างชายกับหญิงในทางจิตวิทยาอย่างกว้างขวาง จนในบางครั้งถึงกับนิยามว่าลักษณะที่แสดงถึงความ เป็นชายก็คือลักษณะของ เอเจนซีหรือลักษณะพฤติกรรมเครื่องมือ (ลักษณะของการกระทำที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายหรือการกระทำที่ตนเองเป็นหลัก) และลักษณะที่แสดงถึงความ เป็นหญิง ก็คือ ลักษณะของคอมมิวเนน หรือพฤติกรรมที่แสดงออก (ลักษณะพฤติกรรมที่มุ่งตอบสนองความ สัมพันธ์กับผู้อื่น) ซึ่งแบบวัดสภาพทางเพศที่แพร่หลาย และเป็นที่ยอมรับมากที่สุดในปัจจุบันคือ Bem's Sex Role Inventory : BSRI (Bem, 1974) และ Personal Attribute Questionnaire:PAQ (Spence et al, 1975) ก็ได้สร้างขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดนี้ด้วย

6. มโนทัศน์ของแอนโดรซีตี (Androgyny) กับแบบวัดสภาพทางเพศในปัจจุบัน

แม้ว่าคุณลักษณะของความเป็นชายและคุณลักษณะของความเป็นหญิงซึ่งเราใช้เป็นเกณฑ์ในการแยกความแตกต่างทางบุคลิกภาพของชายและหญิง จะเป็นคุณลักษณะที่เราพบว่า เป็นคุณลักษณะของชายหรือคุณลักษณะของหญิงส่วนใหญ่ในสังคมก็ตาม แต่เราจะพบว่าคุณลักษณะของความเป็นชาย หรือคุณลักษณะของความเป็นหญิง เหล่านี้มิได้เป็นคุณลักษณะ เฉพาะของเพศใดเพศหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นคุณลักษณะที่สามารถพบได้ทั้งในชายและในหญิง (Kaplan and Sedney 1980) นอกจากนี้ยังพบว่าความเป็นชายและความเป็นหญิงนี้ เป็นมิติของบุคลิกภาพที่แยกจากกัน ดังนั้นการที่บุคคลหนึ่งมีลักษณะของความเป็นชายในระดับสูง จึงมิได้หมายความว่า เขาจะต้องมีลักษณะของความเป็นหญิงในระดับต่ำ และทำนองเดียวกันผู้ที่มีความเป็นหญิงในระดับสูงก็ไม่จำเป็นต้องมีลักษณะของความเป็นชายต่ำ ดังที่เคยเข้าใจกันในอดีต แต่ความเป็นชายและความเป็นหญิงนี้เป็นคุณลักษณะที่สามารถที่จะปรากฏในคน ๆ เดียวกันได้ (Spence 1979 : 169 อ้างจาก Bakan 1966) และเราเรียกคุณลักษณะบุคลิกภาพที่แสดงถึงการมีทั้งคุณลักษณะของความเป็นชายและความเป็นหญิงนี้ว่า เป็นลักษณะบุคลิกภาพแบบแอนโดรซีตี (androgyny)

แบบวัดบทบาททางเพศในปัจจุบันเช่น Bem's Sex Role Inventory : BSRI (Bem, 1974), Personal Attribute Questionnaire : PAQ (Spence et al 1975) Adjective Check List : ACL (Heilbrun, 1976) และ PRF ANDRO Scale (Berzins, Welling, and Wetter, 1978) ล้วนสร้างขึ้นโดยมีจุดประสงค์ที่จะให้สามารถแยกความแตกต่างของบทบาททางเพศของบุคคลออกเป็นลักษณะบุคลิกภาพแบบใดแบบหนึ่งระหว่าง ลักษณะความเป็นชาย ลักษณะความเป็นหญิง ลักษณะแบบแอนโดรซีนิ (คือลักษณะที่มีความเป็นชายและความเป็นหญิงสูงทั้งสองลักษณะ) และลักษณะที่ไม่เด่นชัด (undifferentiate คือลักษณะที่มีความเป็นชายและความเป็นหญิงต่ำทั้งสองลักษณะ) ซึ่งแบบวัดบทบาททางเพศที่สามารถใช้วัดลักษณะบุคลิกภาพแบบแอนโดรซีนิ จะมีความแตกต่างจากแบบวัดบทบาททางเพศ แบบเดิมที่มุ่งจะวัดเพียงลักษณะของความเป็นชาย หรือลักษณะความเป็นหญิง ใน 2 ประการสำคัญคือ (Kaplan and Sedney, 1980 : 12-13)

ประการแรก แบบวัดความเป็นชาย ความเป็นหญิง (หรือแบบวัดบทบาททางเพศแบบเดิม) นั้นจะมีมาตรวัดความเป็นชายและความเป็นหญิงที่มีความสัมพันธ์กันในทางลบ โดยเชื่อว่าความเป็นชายและความเป็นหญิง เป็นมิติของบุคลิกภาพที่ต่อเนื่องกัน หากมีลักษณะบทบาททางเพศแบบใดแบบหนึ่งสูงก็ย่อมจะมีอีกลักษณะหนึ่งต่ำ ลักษณะของข้อคำถามจึงมักจะอยู่ในรูปของข้อความที่มี 2 ขั้ว โดยที่ขั้วหนึ่งจะเป็นลักษณะของความเป็นชาย ส่วน ขั้วหนึ่ง เป็นลักษณะของความเป็นหญิง ซึ่งข้อคำถามในลักษณะนี้จะทำให้ไม่สามารถที่จะตอบว่ามีทั้งลักษณะของความเป็นชายและลักษณะของความเป็นหญิงในเวลาเดียวกัน เพราะหากมีประเภตนเองระหว่างกลางของทั้งสองขั้วก็อาจตีความหมายได้ว่าไม่มีทั้งสองลักษณะก็ได้ ส่วนแบบวัดแอนโดรซีนิจะถือว่าความเป็นชายและความเป็นหญิงนั้นเป็นบุคลิกภาพที่เป็นอิสระ จากกันข้อคำถามแต่ละข้อจึงใช้วัดลักษณะของความเป็นชายหรือลักษณะของความเป็นหญิงลักษณะใดลักษณะหนึ่งเท่านั้น และการตีความลักษณะบุคลิกภาพนั้นจะต้องอาศัยคะแนนจากทั้งมาตรวัดความเป็นชายและมาตรวัดความเป็นหญิง ซึ่งจะทำให้สามารถบอกได้ว่าบุคคลนั้นมีคุณลักษณะใดสูงลักษณะใดต่ำ หรือมีทั้งความเป็นชายและความเป็นหญิง หรือมีคะแนนต่ำในทั้งสองลักษณะ

ประการที่สี่ ข้อคำถามที่ใช้ในมาตรวัดความเป็นย่ำและความเป็นหญิงสำหรับแบบวัดบทบาททางเพศแบบเดิมมีลักษณะเป็นข้อคำถามที่มาจากการศึกษาที่ย่ำและหญิงส่วนใหญ่มีพฤติกรรมตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงต่าง ๆ ต่างกัน ส่วนการคัดเลือกข้อคำถามในแบบวัดแอนโตรสกี จะมีหลักการคัดเลือกโดยถือว่าความเป็นย่ำและความเป็นหญิง เป็นลักษณะที่เป็นนามธรรมหรือเป็นลักษณะภายใน ที่ใช้อธิบายแบบแผนของพฤติกรรมมากกว่าที่จะหมายถึงความแตกต่างในพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เฉพาะเจาะจง ของย่ำและหญิง โดยตรง ดังนั้นคุณลักษณะที่ใช้ในแบบวัดความเป็นหญิงจึง เป็นลักษณะที่สังคมรับรู้ว่าเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาหรือเป็นลักษณะของหญิงส่วนใหญ่มากกว่าเป็นลักษณะของย่ำ และลักษณะที่ใช้ในแบบวัดความเป็นย่ำก็ได้แก่ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับย่ำหรือเป็นลักษณะของย่ำโดยทั่วไปมากกว่า เป็นลักษณะของหญิง โดยทั่วไปตามการรับรู้ของชนในสังคม

มโนทัศน์ของ แอนโตรสกีไม่เพียงมีผลต่อการพัฒนาแบบวัดบทบาททางเพศเท่านั้น หากยังก่อให้เกิดความตื่นตัวอย่างมากในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของบทบาททางเพศแบบต่าง ๆ กับพฤติกรรมหรือคุณลักษณะอื่น ๆ และทำให้ความเชื่อที่ว่าผู้ที่ถือว่ามี การปรับตัวหรือมีลักษณะที่ดีจะต้องมีบทบาททางเพศตรงตามเพศของตนเท่านั้น เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเนื่องจากผลการวิจัยจำนวนมากในระยะหลัง ๆ สันนิษฐานว่า บทบาททางเพศแบบแอนโตรสกี เป็นลักษณะที่พึงปรารถนามากกว่าลักษณะบทบาทแบบอื่น เพราะบุคคลที่มีบทบาททางเพศแบบแอนโตรสกี ซึ่งเป็นผู้ที่มีลักษณะทางบวกของทั้งสองลักษณะของความเป็นย่ำและความเป็นหญิงนั้น สามารถปรับตัว หรือมีการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพมากกว่าบุคคลที่มีลักษณะของความเป็นย่ำหรือความเป็นหญิงตรงตามเพศของตนแต่เพียงอย่างเดียว (Berzin, Welling and Wetter, 1978)

7. บทบาททางเพศในสังคมไทย

7.1 บทบาททางเพศของย่ำและหญิงไทยในอดีต

ในสังคมไทย ความเชื่อ และความคาดหวังเกี่ยวกับความแตกต่างในบุคลิกลักษณะ บทบาท สถานภาพ และการประพฤติปฏิบัติตนของย่ำและหญิงในอดีตนั้น ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนในสุภาพิต คำพังเพย และในวรรณกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตในสังคมรวมทั้งส่งผลกระทบต่อธรรมเนียมสั่งสอนและเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของย่ำและหญิง เรื่อยมา

"ชายเป็นย่างเท้าหน้า หญิงเป็นย่างเท้าหลัง" เป็นตัวอย่างคำพังเพยที่เรา
ใช้แสดงถึงสถานภาพของชายและหญิงในครอบครัวที่เป็นที่นิยมในสังคม คือการยกย่องหรือถือว่าชาย
เป็นผู้นำครอบครัว ส่วนหญิงเป็นผู้ตาม เราจะเห็นตัวอย่างของคำสอนถึงการปฏิบัติตนให้ลุ่มกับ เป็น
ชายหรือหญิงในวรรณกรรมจำนวนมาก โดยส่วนมากมักจะเน้นถึงการปฏิบัติตนของหญิง เช่นในตอน
หนึ่งของสุภาวดีสอนหญิงสาวกลอนของสุนทรภู่ ที่ว่า

" เกิดเป็นหญิงก็ให้เห็นว่าเป็นหญิง อย่างทอดทิ้งกิริยาชั่วชดถ้อย
เป็นหญิงครึ่งชายครึ่งอย่างพิงใจ ใครเขาไม่สรรเสริญเรือนอารมณ์"

นอกจากสุภาวดีสอนหญิงซึ่งเป็นวรรณคดีที่กว้างสอนให้ผู้หญิงประพฤติตนให้ถูกต้องตามลักษณะผู้หญิงที่ดี
ในสมัยนั้น ยังมีคำสอนถึงการปฏิบัติตนต่อสามี การปฏิบัติตนต่อบิดามารดา การเลือกคู่ครอง การ
ครองตน รวมทั้งกิริยามารยาทที่ถูกต้องดีงามสำหรับหญิง ในวรรณคดีอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง เช่นใน
กฤษณาอโศกนิพนธ์ โอวาทพระสัสตรี พิเภกสอนเบญจกายสาวกลอน และขุนช้างขุนแผน ตอน
นางเกสรสอนนางสร้อยทอง เป็นต้น ซึ่งวรรณกรรมเหล่านี้ล้วนเน้นให้หญิงมีความเรียบร้อย ลังบเล้งยอม
อ่อนน้อม ขยันขันแข็ง ประหยัด และที่สำคัญที่สุดคือต้องรู้จักหน้าที่ของภรรยาที่ดี คือต้องรู้จักประณิบัติสามี
เคารพบนอบต่อสามีเสมือนเป็นแต่เพียงข้างเท้าหลังที่ติดตามข้างเท้าหน้าเท่านั้น (พิชญ์ อัยราชวงศ์,
2521 : 2-3, สุภาวดีแห่งชาติ, 2518 : 34)

วรรณคดีไทยยังได้สะท้อนถึงแบบอย่างของหญิงสมัยก่อนว่ามิฐานะทางสังคมว่า
กว่าชาย ดังที่ สุวรรณ กะริยงโกรเจียร (2514 : 120-121) ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้
ไว้ว่า

ตัวละครฝ่ายหญิงมักจะไม่มีการออกความเห็น หรือแสดงบทบาท
ของผู้ชายหรือแม้แต่จะเป็นผู้ตัดสินใจเอง มีบางเรื่องที่ปรากฏว่าหญิง
เป็นผู้ว่าในบางครั้ง แต่ก็มักจะมาในรูปแบบของการแปลงกายเป็นชาย
นั้นแสดงว่าสังคมยอมรับ image ของผู้ชายในฐานะผู้นำได้
แต่ไม่ยอมรับ image ของผู้หญิงให้เป็นผู้นำ เมื่อผู้หญิงไม่มีโอกาส
แสดงความเป็นผู้นำลักษณะนิสัยใจคอของผู้หญิงซึ่งค่อนข้างจะเป็นไปใน
ทางยอมเป็นเหยื่อโดยไม่มีปากมีเสียง ยอมรับว่าคนดียกกว่าชายใน
ทุกกรณี นิสัยของบรรดานางในวรรณคดีจึงมักเน้นไปในทาง ซื่อสัตย์ต่อ
สามี ภักดี และยกย่องให้สามีมีอำนาจตัดสินใจทุกอย่างในชีวิตของตน

คติทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคำสอนประจำชาติของไทยก็ถือว่าชายมีค่ามากกว่าหญิง โดยจะเห็นได้จากการศึกษาที่ชายเท่านั้นที่จะมีสิทธิบวชเป็นพระภิกษุได้ แม้ว่าในระยะแรกหญิงจะบวชเป็นพระภิกษุณีได้ แต่ก็ไม่ได้เท่าเทียมกับชาย และต่อมาก็ไม่มีการอนุญาตให้หญิงบวชได้อีก จะทำได้เพียงการบวชชีซึ่งก็ไม่ถือว่า ใ้คุณค่างานเท่าเทียมกับชายที่บวชเป็นพระภิกษุ นอกจากนี้ยังมีคติ โบราณที่เชื่อกันว่าถ้าผู้ชายไปติดลูกเมียคนอื่น ตายไปจะต้องตมรทพร้อมทั้งหญิงชู้ เมื่อใช้โทษกรรมในนรกเสร็จแล้ว ชายนั้นต้องไปเกิดเป็นหญิง เป็นกระเทย และเป็นสัตว์ที่ถูกทอนอวัยวะอย่างละ 500 ขาด แล้วจึงจะไปเกิดเป็นผู้ชายอีกได้ ซึ่งก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นความเชื่อว่า ผู้ชายมีค่ามากกว่า ผู้หญิง (ลัทธิสงฆ์แห่งชาติ, 2518 : 2)

ด้วยอิทธิพลจากขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อแต่โบราณทำให้คุณค่าแก่ชายมากกว่าหญิง และกำหนดให้หญิงมีหน้าที่หลักในการปรนนิบัติสามี การเลี้ยงดูบุตร และการดูแลบ้านเรือนนี้เองที่ทำให้การศึกษาสำหรับหญิงไทยในอดีตจึง เป็นเพียงการฝึกหัดอรรถเกี่ยวกับกิริยามารยาท และการบ้านการเรือนเท่านั้น มิได้มุ่งหวังในการให้การศึกษา เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้ และการที่หญิงไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดัดเทียมกับชาย ก็ทำให้เกิดแนวโน้มที่หญิงจะต้องพึ่งพาคู่ชายมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมเมืองหลวงซึ่งมีอาชีพหลักคืออาชีพรับราชการ เป็นอาชีพที่เปิดโอกาสให้เฉพาะชายเท่านั้น และเป็นอาชีพที่มีรายได้พอเลี้ยงดูครอบครัว และย้ายที่ลี้ภัยได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องออกไปประกอบอาชีพใด ๆ เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว รวมทั้งการที่หญิงจะออกไปทำงานเลี้ยงครอบครัวยังเป็นเรื่องที่สังคมสมัยก่อนไม่นิยม ถือว่าเป็นคนชั้นต่ำ หาเข้ากันค่า ดังนั้นบทบาทของผู้หญิงจึงจำกัดอยู่เพียงภายในครอบครัวเท่านั้น (ลัทธิสงฆ์แห่งชาติ 2518 : 43-46)

7.2 ความเปลี่ยนแปลงของบทบาทของชายและหญิงในปัจจุบัน

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม รวมทั้งความเคลื่อนไหวในการเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคระหว่างชายกับหญิง ทำให้บทบาทของหญิงมีได้จำกัดอยู่เพียงภายในครอบครัว ในฐานะภรรยา มารดา หรือแม่บ้านเท่านั้น ดังในอดีต แต่ผู้หญิงจำนวนมากได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะใน

การประกอบอาชีพนอกบ้าน และมีจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในวิชาชีพของตน ได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถไม่ต่างจากชายและมีโอกาสก้าวหน้าในงานที่เดิมกับชายทุกประการ

แม้ว่าขณะที่ออกมาทำงานนอกบ้านนั้น ผู้หญิงส่วนใหญ่ยังคงต้องรับผิดชอบการทำงานบ้าน การดูแลบุตร หรือการปรนนิบัติสามีตามหน้าที่ของภรรยาและภรรยาตามความนิยมที่มีมาแต่ดั้งเดิมก็ตาม แต่การออกมาทำงานนอกบ้านของภรรยาก็ทำให้สามีเข้ามามีส่วนร่วมช่วยภรรยาทำงานบ้านเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้สามีและภรรยา เปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับการแบ่งงานหรือการแบ่งบทบาทตามประเพณี ซึ่งได้แก่ความคิดที่ว่าสามีมีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนภรรยาควรดูแลบ้าน ทำอาหาร และเลี้ยงลูก ไปสู่ความคิดว่าสามีภรรยาควรช่วยกันหาเลี้ยงครอบครัว และช่วยกันทำงานบ้านตามความเหมาะสม ทำให้ภรรยาเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เรื่องที่สำคัญ ๆ ของครอบครัวเพิ่มขึ้น และทำให้เปลี่ยนแปลงความคิดที่ว่า สามีควรเป็นใหญ่ในครอบครัว ไปสู่ความคิดว่าสามีภรรยาควรมีอำนาจเท่าเทียมกันมากขึ้น (นภภรณ์ หะวานนท์, 2525)

การที่ชายและหญิงมีได้บทบาทหน้าที่ที่แยกจากกันอย่างมากในอดีต แต่กลับมีส่วนในบทบาทของซึ่งกันและกันนี้เอง ทำให้เกิดคำถามที่น่าสนใจ เกี่ยวกับการรับรู้ลักษณะของชายและหญิงในปัจจุบัน รวมทั้งลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายและหญิงว่า ยังคงมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เพราะหากพิจารณาตามความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะของชายและหญิงว่า เป็นผลจากการมีบทบาทหน้าที่ที่ต่างกันทำให้ชายและหญิงได้รับความคาดหวังให้มีคุณลักษณะ "แบบผู้ชาย" และคุณลักษณะ "แบบผู้หญิง" ที่เื้ออ้าวมวยต่องานในบทบาทผู้หาเลี้ยงครอบครัวของชายและบทบาทแม่บ้านของหญิงแล้ว การที่ชายและหญิงต้องมีส่วนในบทบาทของซึ่งกันและกันก็ทำให้เกิดการรับรู้ว่ายามีหรือคาดหวังให้ชายมีคุณลักษณะของความเป็นหญิง และรับรู้ว่ายามีหรือคาดหวังให้หญิงมีคุณลักษณะของความเป็นชายมากขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม วิบูลย์ลักษณ์ ทองเชื้อ และพรทิพย์ สุวรรณโรจน์ (2524) พบว่าค่านิยมและการเลือกปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแบ่งแยกหน้าที่แบบดั้งเดิมตามตัวระหว่างชายและหญิง ยังคงปรากฏอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวัน จากการวิเคราะห์แบบเรียนในหลักสูตรประถมศึกษาพบว่า มีการเน้นบทบาทของเด็กหญิงและเด็กชายแตกต่างกันคือ เด็กหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ เล่นตุ๊กตา ช่วยแม่ทำกับข้าว ดูแลความสะอาดบ้าน ส่วนเด็กชายแข็งแรง เล่นรถยนต์

รติฟ ช่วยพ่อทำสวนครัว ในระดับมัธยมศึกษาได้เน้นบทบาทหญิงในการ เป็นภรรยา เป็นเพศที่อ่อนแอกว่า ต้องดูแลบ้าน เลี้ยงลูก เป็นกำลังใจให้สามี และซื้อสัตย์ต่อสามี ในขณะที่ชายเป็นผู้มีความสามารถมากกว่า หาเลี้ยงและปกครองครอบครัว ไม่คาดหวังให้ชายต้องระมัดระวังความประพฤติมากนัก สตรีไม่สามารถกระทำกรใด ๆ ได้เท่าเทียมชาย ทั้งที่บางเรื่องไม่สอดคล้องกับสภาพะปัจุบันนัก แม้แต่อิทธิพลของสื่อมวลชนก็มีส่วนตอเข้าค่านิยมทางการศึกษาของสตรีให้แน่นหนายิ่งขึ้น ด้วยการ เน้นบทบาทการ เป็นวีรสตรีทาง เพศ ความสวยงามของ สตรี และมองข้ามพลังความคิด และการสร้างสรรคย์ของสตรี ที่สามารถระดมมาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติ ให้เต็มที่ในบทบาทอันทัดเทียมกัน

การที่สังคมยังคงมีการ อบรมและการ เลือกปฏิบัติต่อชายและหญิงที่แตกต่างกัน อย่างชัดเจนเช่นนี้เองทำให้ผู้วิจัยคาดว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจะยังคงมีการรับรู้ลักษณะของชายและลักษณะของหญิงในปัจจุบันแตกต่างกัน และมีการรับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาของชายและลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิงแตกต่างกันด้วย ดังในลุ่มมูติฐานที่ 1 และ 2 แต่ในขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเนื่องจากการ ยอมรับบทบาทความสามารถของสตรี และจากความจำเป็นทาง เศรษฐกิจในครอบครัวทำให้ชายและหญิงต้องมีส่วนร่วมในบทบาทซึ่งกันมากขึ้นก็อาจทำให้เกิดแนวโน้มที่จะรับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาของชายและลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิง แตกต่างจากการรับรู้ลักษณะของชายและลักษณะของหญิงในปัจจุบันได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นในการศึกษา เปรียบเทียบระหว่างลักษณะของชายและหญิงในปัจจุบันกับลักษณะที่พึงปรารถนาของชายและหญิง ผู้วิจัยจึงตั้งลุ่มมูติฐานว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุง ชานมหานคร รับรู้ลักษณะของชายใหม่ในปัจจุบันและลักษณะที่พึงปรารถนาของชายแตกต่างกัน และรับรู้ลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบันและลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิงแตกต่างกันเป็นลุ่มมูติฐานที่ 3 และ 4

7.3 งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาททาง เพศในประเทศไทย

Jarungkul Chudatemiya (1980) ได้ศึกษาคุณลักษณะของชายไทยในอุดมคติ และคุณลักษณะของหญิงไทยในอุดมคติตามความคิดเห็นของ เด็กวัยรุ่นชายและหญิงในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบวัดบทบาททาง เพศที่แปลมาจาก Personal Attribute Questionnaire : PAQ ซึ่ง Spence et al. (1975) สร้างขึ้นตามมโนทัศน์ของพฤติกรรมเครื่องมือ/พฤติกรรมการ

แสดงออก พบว่า เด็กชายและเด็กหญิงเห็น้องกันว่า คุณลักษณะต่าง ๆ ในแบบสอบถามเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายมากกว่าที่จะเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับหญิง เพียง 4 ลักษณะ และเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับหญิงมากกว่าชายเพียงลักษณะเดียวเท่านั้น คือกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าชายในอุดมคติควรจะมีลักษณะเจ้าอารมณ์ (emotional) น้อยกว่าหญิง แต่ควรมีลักษณะไม่ใจน้อยง่าย ไม่ร้องไห้เลย ตั้งสติได้เสมอในยามคับขัน และสันถิ์ในทางโลก (worldly) มากกว่าหญิง ซึ่งอาจสรุปได้ว่า เด็กวัยรุ่นในกลุ่มตัวอย่างมีได้คาดหวังให้ชายมีลักษณะของความเป็นชาย (ตามมโนทัศน์ของพฤติกรรมเครื่องมือ) มากกว่าหญิง และมีได้คาดหวังให้หญิงมีลักษณะของความเป็นหญิง (ตามมโนทัศน์ของพฤติกรรมการแสดงออก) มากกว่าชาย หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ลักษณะของความเป็นชาย และลักษณะของความเป็นหญิงในสังคมไทยนั้นมีใช้ลักษณะเดียวกันกับลักษณะของความเป็นชาย ความเป็นหญิงในสังคมตะวันตก ซึ่ง Jarungkul Chudatemiya ได้อภิปรายถึงประเด็นนี้โดยอ้างอิงถึงลักษณะของค่านิยมในสังคมและอิทธิพลของพุทธคำสั่งมาต่อการกำหนดคุณลักษณะของชายและหญิงในสังคมไทย ซึ่งแตกต่างจากแนวความคิดทางตะวันตก อันเป็นเหตุให้ลักษณะของความเป็นชายและลักษณะของความเป็นหญิงในแบบสำรวจ PAQ ไม่สามารถที่จะใช้อธิบายถึงลักษณะของความเป็นชายและลักษณะของความเป็นหญิงตามความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างได้

นอกจากจะไม่สามารถใช้แยกความแตกต่างระหว่างลักษณะของชายและลักษณะของหญิงในอุดมคติแล้ว ยังพบว่าแบบสำรวจนี้ไม่สามารถใช้แยกความแตกต่างระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้ คือพบว่า เด็กชายประเมินตนเองในกลุ่มรายการลักษณะของความเป็นชาย สูงกว่าการประเมินตนเองของเด็กหญิงในกลุ่มลักษณะเดียวกันนี้เพียงลักษณะเดียวเท่านั้น คือลักษณะ "ชอบแข่งขัน" และในทำนองเดียวกัน เด็กหญิงก็ประเมินตนเองในกลุ่มรายการลักษณะของความเป็นหญิงสูงกว่าการประเมินตนเองของเด็กชายในลักษณะ "เจ้าอารมณ์" เพียงลักษณะเดียวเช่นกันด้วย อย่างไรก็ตามการที่เด็กชายและเด็กหญิงในกลุ่มตัวอย่างนี้มีความเป็นชายและความเป็นหญิงไม่ต่างกันและประเมินคุณลักษณะของชายและหญิงในอุดมคติไม่ต่างกันด้วยนั้น อาจเป็นเพราะลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมตั้งแต่ระดับกลางขึ้นไป และระดับสูง ทำให้เด็กชายและเด็กหญิงมีแนวโน้มที่จะได้รับการฝึกอบรมให้มีทั้ง ลักษณะของพฤติกรรมเครื่องมือ (ลักษณะของความเป็นชาย) กับลักษณะของพฤติกรรมการแสดงออก (ลักษณะของความเป็นหญิง) ในเวลาเดียวกัน ดังเช่นที่พบได้เสมอ ๆ

ว่า เด็กชายในกลุ่มชนชั้นกลางจะมีความเป็นชายต่ำกว่า เด็กชายในกลุ่มที่มีฐานะทางสังคมต่ำกว่า และ เด็กหญิงในกลุ่มชนชั้นกลางก็จะมีความเป็นหญิงต่ำกว่า เด็กหญิงในระดับชนชั้นต่ำ (Plech, 1975 cited by Jarungkul Chudatemiya, 1980)

นอกจากงานวิจัยของ Jarungkul Chudatemiya (1980)

แล้ว งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาททางเพศในประเทศไทยเท่าที่พบนั้น จะเป็นการศึกษาถึงบทบาทหรือสถานภาพของชายและหญิงในบ้านต่าง ๆ มากกว่าจะเป็นการศึกษาถึงคุณลักษณะของชายและหญิงตามมโนทัศน์ของความ เป็นชาย ความเป็นหญิงที่ศึกษากันในทางจิตวิทยา โดยตรงทั้งสิ้น แต่ก็มีงานวิจัยบาง เรื่องที่อาจให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงปรารถนาของชายและหญิงได้บ้างดังนี้

ฉัตริกา จุลละ เกศ (2508) ได้สำรวจความเห็นของครูและนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับเด็กไทยในอุดมคติ โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด พบว่า เด็กชายควรจะมีกริยาเรียบร้อย สม่เป็นสุภาพบุรุษ มีความสามารถในการแก้ปัญหา เจตนาดี มีเหตุผล สามารถเข้ากับเพื่อนต่างเพศ และเป็นที่ยอมรับยกย่องของเพื่อน มีความมั่นคงทางอารมณ์ ควบคุมอารมณ์ได้ ส่วนเด็กหญิงควรจะมีลักษณะ สม่เป็นสุภาพสตรี มีไหวพริบดี ฉลาดทันคน มีเหตุผล มีกาลเทศะในการแสดงกริยา วาจาต่าง ๆ วางตนเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ มีความมั่นคงทางอารมณ์และควบคุมอารมณ์ได้ จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้ชายและหญิงมีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับเพศของตน ดังที่ได้รายงานว่าต้องการให้เด็กชายมีกริยา เรียบร้อย สม่เป็นสุภาพบุรุษ และเด็กหญิงควรจะมีลักษณะ สม่เป็นสุภาพสตรี แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้มิได้มีการรายงานรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะ " สม่เป็นสุภาพบุรุษ" หรือลักษณะ " สม่เป็นสุภาพสตรี" ว่าหมายถึงลักษณะเช่นใด

อุไร สังขพันธ์ (2509) ได้ศึกษา "ความคิดเห็นของวัยรุ่นชายเกี่ยวกับบทบาทของผู้ชายในปัจจุบัน" โดยให้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมปลายในกรุงเทพมหานคร สดด้วยความสำคัญของบทบาทของผู้ชายในบ้านต่าง ๆ พบว่า เด็กวัยรุ่นชายมีการ สดด้วยความสำคัญของลักษณะที่แสดงถึงความ เป็นผู้ชายดังนี้คือ ผู้ชายควรเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบดี มีความสุภาพ ใจคอกว้างขวาง พุดจา เปิดเผยตรงไปตรงมา ให้เกียรติผู้อื่น แต่งกายเหมาะสมตามกาลเทศะ และสะอาดเรียบร้อย เป็นผู้นำครอบครัว และให้ความคุ้มครองป้องกันเพศหญิง ในการเลือกคู่ครอง (ซึ่งอาจถือได้ว่า ลักษณะของคู่ครองที่ต้องการจะเลือกก็คือคุณลักษณะของหญิงในอุดมคติ) พบว่า

เด็กชายจะเลือกหญิงที่ลู่ภาพ อ่อนน้อม อ่อนหวาน มีความเอาใจใส่ในการบ้านการเรือน ในทำนองเดียวกัน ลู่ยาดา สัตบุศร์ (2509) ได้ศึกษา "ความคิดเห็นของเด็กวัยรุ่นเกี่ยวกับบทบาทของหญิงในสังคมไทยปัจจุบัน" ด้วยวิธีการเดียวกันกับงานวิจัยของ สุไร สังขนันท์ พบว่าเด็กวัยรุ่นหญิงมีความเห็นว่า หญิงควรมีลักษณะเรียบร้อย เป็นลู่ย่าในที่ยวนให้นิยมและเกรงขาม อ่อนหวาน เรียบร้อย ฉ้อย่นทุกชิ้น แต่งกายเหมาะสมลู่กับวัยและบุคลิกของตน รับผิดชอบทุกขลุ่ยลู่ของทุกคนในครอบครัว และเอาใจใส่ดูแลลู่ให้ได้รับความลู่ ในกาเลือกรู้ครอง เด็กหญิงจะเลือกรู้ชายที่มีบุคลิกลักษณะเป็นผู้นำ มีน้ำใจเด็ดเดี่ยว ซื่อสัตย์ เปิดเผย นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นหญิงมีความเห็นว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ลู่ขงาม อ่อนหวาน สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้มาก แต่อ่อนแอ ละเอียดเปรีบย่ายทั้งทางธรรมชาติและสังคม ต้องรับหน้าที่ต่าง ๆ มากกว่าชาย และถูกควบคุมไม่มีอิสระเสรีภาพ

ลู่จริต เพ็ชรช้อย (2525) ได้ศึกษาถึงคุณลักษณะของเยาวชนไทยที่พึงปรารถนาในด้านต่าง ๆ โดยลู่อบถามจากครูและนักเรียนในภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยให้ลู่ตอบประเมินคุณลักษณะแต่ละลักษณะในแบบลู่อบถามว่าลักษณะนั้น ๆ เป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชายเพียงไร และเป็นที่ยังปรารถนาสำหรับหญิงเพียงไร ควบลู่กันไป พบว่าคุณลักษณะที่กลุ่มตัวอย่างประเมินว่า เป็นคุณลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับเยาวชนชายได้แก่ การมีร่างกายแข็งแรง ลู่ภาพลู่สมบูรณ์ มีกิริยาท่าทางกระฉับกระเฉงว่องไว เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถตัดสินใจได้ดี มีความคิดริเริ่มลู่สร้างลู่สรค์ อยากรู้อยากรู้เห็น ใค้รู้ใค้เรียน และสามารถลู่แสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ มีความหนักแน่นอดทน มีกำลังใจเข้มแข็ง มานะพยายาม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น เข้ากับผู้อื่นได้ทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย มีจิตใจลู่ยอยช่วยเหลือผู้อื่น มีธรรมาลู่ยดี ไม่เบ่ชยั้งถึงตัว มีอารมณ์มั่นคง ไม่หวั่นไหวง่าย มีลู่ดีลู่ลู่ยลู่ย รู้จักยั้งคิด มีอารมณ์ร่าเริง แจ่มใสเบิกบาน ลู่ส่วนคุณลักษณะที่ลู่ดีว่า เป็นที่ยังปรารถนาสำหรับเยาวชนหญิงได้แก่ การแต่งกายลู่สะอาดเรียบร้อย ลู่ภาพ มีกิริยามารยาทดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ร่าเริง เปิดเผย มีความลู่ขุมรอบคอบ คิดอย่างมีเหตุผล คิดดีคิดลู่ยอบ มองโลกในแง่ดี อยากรู้อยากรู้เห็น ใค้รู้ใค้เรียน สามารถลู่แสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ มีความซื่อสัตย์ลู่จริต เมตตากรุณา เชื่อเพื่อเมื่อแม่ โอบอ้อมอารี ตรงต่อเวลา สามารถวางตนได้เหมาะสมลู่กับกาละเทศะสังคมและบุคคล สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น เข้ากับผู้อื่นได้ดี มีน้ำใจลู่ยอยช่วยเหลือผู้อื่น เป็นผู้มีอารมณ์ร่าเริง

แจ่มใส เบิกบาน มีลึกลับป็นขีปนุญะ รู้จักบังคับ รู้จักอดกลั้น เก็บความรู้สึกไว้ดี มีความละเอียดอ่อน
 ช่างซึ่งในความงามของธรรมชาติและศิลปะต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่างานวิจัยของ มัลลิก จุลละเภท อุไร สังขวัฒน์ และสุชาติ
 สัตบุตร์นั้น เป็นงานวิจัยที่เกิดขึ้น 20 ปีแล้ว และมีรายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะของชายและหญิง
 ไม่มากนัก ส่วนงานวิจัยของ ลูคริต เทียรยอบ ก็เป็นการรายงานตามลักษณะที่กลุ่มตัวอย่างประเมิน
 ว่าเป็นที่พึงปรารถนาสำหรับชายและหญิง ในอันดับที่สำคัญ ๆ เรียงตามลำดับไป โดยมีได้คำหนึ่งว่า
 กลุ่มตัวอย่างคาดหวังให้ชายและหญิงมีคุณลักษณะเหล่านั้นในระดับที่แตกต่างกันหรือไม่ ทำให้บางลักษณะ
 ได้รับการประเมินให้ เป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับเพศใดเพศหนึ่ง เพราะว่าเป็นลักษณะที่พึงปรารถนา
 ในอันดับที่สำคัญสำหรับเพศนั้น แม้ว่าแท้จริงแล้วกลุ่มตัวอย่างคาดหวังให้อีกเพศหนึ่งมีลักษณะนั้นในระดับ
 ที่สูงกว่า และทำให้บางลักษณะผิดเข้าเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับทั้งสองเพศ ทั้ง ๆ ที่กลุ่มตัวอย่าง
 คาดหวังให้ชายและหญิงมีคุณลักษณะนั้น ๆ ในระดับที่แตกต่างกัน และแม้ว่าทการวิจัยของ ลูคริต เทียรยอบ
 จะได้มีการ เปรียบเทียบด้วยว่าคุณลักษณะในแบบสอบถามนั้นเป็นที่พึงปรารถนาสำหรับชายและหญิง
 แตกต่างกันหรือไม่ แต่เนื่องจากเป็นการ เปรียบเทียบโดยการให้กลุ่มตัวอย่างประเมินว่าแต่ละคุณลักษณะ
 เป็นที่พึงปรารถนาทั้งสำหรับชายและหญิง เพียงไรควบคู่กันไปในเวลาเดียวกัน ดังนั้นจึงอาจทำให้เกิด
 ปัญหาจาก demand characteristic ของแบบสอบถาม คือแบบสอบถามในลักษณะนี้อาจทำให้
 กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะประเมินให้ลักษณะต่าง ๆ ในแบบสอบถามว่าเป็นที่พึงปรารถนาของชาย
 และหญิงแตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างประเมินว่าเป็นลักษณะที่พึงปรารถนาไม่แตกต่างกัน
 สำหรับชายและหญิง เพียง 2 ลักษณะเท่านั้น คือการเป็นผู้มีความประพฤติไม่ฟุ้งเฟ้อ และการเป็นผู้
 ละอายและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว ส่วนคุณลักษณะที่ประเมินว่าแตกต่างกันนั้นก็ เป็นคุณลักษณะที่กลุ่ม
 ตัวอย่างปรารถนาให้มีในเขวียนหญิงสูงกว่าในเขวียนชายเพียง 7 ลักษณะ คือการเป็นผู้แต่งกาย
 สะอาดเรียบร้อย สุภาพ ทิรียมารยาทดี การเป็นผู้มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี
 การเป็นผู้ละเอียดอ่อน ช่างซึ่งในความงามของธรรมชาติและศิลปะต่าง ๆ การเป็นผู้รู้และเข้าใจ
 ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยต่าง ๆ อย่างแท้จริง การเป็นผู้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี และ
 การเป็นผู้ตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ที่เหลืออีก 57 คุณลักษณะล้วนเป็นลักษณะที่เป็นที่
 พึงปรารถนาสำหรับชายสูงกว่าหญิงทั้งสิ้น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าข้อมูลเกี่ยวกับบทบาททางเพศในประเทศไทยเท่าที่ มีอยู่นั้น ยังไม่เพียงพอที่จะสรุปได้ว่าลักษณะที่สำรภาโยแยกความแตกต่างระหว่างความเป็นชายและ ความเป็นหญิงในสังคมไทย ได้แก่ลักษณะใดบ้าง และสอดคล้องกับลักษณะของความเป็นชาย และ ลักษณะของความเป็นหญิงตามที่ปรากฏในแบบวัดบทบาททางเพศในสังคมตะวันตกหรือไม่ อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงได้พยายามคัดเลือกคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ แล่ถึงถึงความเป็นชาย ความเป็นหญิงจากแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง (ดังรายละเอียดในเครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยในบทที่ 2) เพื่อให้มีลักษณะต่าง ๆ เพียงพอ ที่จะโยแยกความแตกต่างระหว่างชาย และหญิงไทยตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างได้ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการสร้างแบบวัดบทบาททาง เพศในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา และ เปรียบเทียบลักษณะของชายและลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบัน ตาม การรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษา และ เปรียบเทียบลักษณะที่พึงปรารถนาของชายและลักษณะที่พึงปรารถนา ของหญิงไทย ตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของชายไทยในปัจจุบันกับลักษณะที่พึงปรารถนาของชายไทย ตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบัน กับลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิงไทย ตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร รับรู้ลักษณะของชายไทยใน ปัจจุบันและลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบันแตกต่างกัน
2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร รับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาของ ชายและลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิงแตกต่างกัน

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร รับรู้ลักษณะของชายไทย ในปัจจุบันและลักษณะที่พึงปรารถนาของชาย แตกต่างกัน

4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร รับรู้ลักษณะของหญิงไทยใน ปัจจุบันและลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิง แตกต่างกัน

ความหมายของค่าที่ใช้ในการวิจัย

การรับรู้ลักษณะของชายไทยในปัจจุบัน หมายถึงการรายงานลักษณะของชายไทยในปัจจุบัน ตามแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การรับรู้ลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบัน หมายถึง การรายงานลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบัน ตามแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การรับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาของชาย หมายถึงการรายงานลักษณะที่พึงปรารถนาของชาย ตามแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การรับรู้ลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิง หมายถึงการรายงานลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิง ตามแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมส่งเสริมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 800 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

- 2.1 ลักษณะของชายไทยในปัจจุบัน
- 2.2 ลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบัน
- 2.3 ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชาย
- 2.4 ลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับหญิง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
 - 3.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะของชายไทยในปัจจุบัน
 - 3.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบัน
 - 3.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะที่พึงปรารถนาของชาย
 - 3.4 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะที่พึงปรารถนาของหญิง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะและความแตกต่างของลักษณะของชายและลักษณะของหญิงไทยในปัจจุบัน และลักษณะที่พึงปรารถนาของชายและหญิง ตามการรับรู้ของนักเรียน
2. เป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดบทบาททางเพศในสังคมไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านบทบาททางเพศต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย